

Nr 286.

Av herr **Fehr**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civil tjänstepensionslag m. m.

I proposition nr 153 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till ny lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid vissa verk, tillhörande den civila statsförvaltningen (civil tjänstepensionslag). I nämnda lagförslags 25 § stadgas bland annat följande:

»Tjänstepension för tjänst, som avses i denna lag, må endast med de inkränkningar, som här nedan stadgas, åtnjutas samtidigt med lön, arvode eller pension för annan sådan tjänst eller annan statstjänst, nämligen:

c) den, som vid avgång från tjänsten åtnjuter eller samtidigt eller sedermera erhåller *pension* för statstjänst, å vilken denna lag icke äger tillämpning, må för den tid, sådan pension åtnjutes, av tjänstepensionen enligt denna lag uppbära avgiftspensionen samt därutöver i förekommande fall så stort belopp av statspensionen, som må erfordras för att tjänstepensionen enligt denna lag jämte vad av den andra pensionen får vid sådan förening åtnjutas skall motsvara sammanlagda beloppet av den större pensionen och en tredjedel av den mindre eller, om båda pensionerna äro lika, den ena av dem ökad med en tredjedel.

Därest med tillämpning av de under — — — — —
— — — c) givna bestämmelserna sammanlagda beloppet — — — —
av pensionerna understiger femtusen kronor, skall avdrag å pensionsbeloppet äga rum endast i den mån, som erfordras för att pensionen tillsammans med vad vederbörande åtnjuter i — — — — annan pension icke må överstiga femtusen kronor.»

Såsom framgår av t. f. chefens för finansdepartementet anförande till det vid propositionen fogade protokollet över finansärenden den 13 mars 1925 är Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag grundat på ett av 1921 års pensionskommitté avgivet betänkande i ämnet. Beträffande 25 § har kommittén i sitt betänkande framhållit, att paragrafen behandlar det fall, att tjänstepension enligt den civila tjänstepensionslagen förenas med lön eller ock med annan pension, vare sig sistnämnda pension utgår enligt samma lag eller på grund av andra stadganden, varjämte kommittén tillika erinrat om att mot-

svarande föreskrifter finnas i 16 § av 1907 års pensionslag och 29 § av kommunikationsverkens pensionslag.

Arméförvaltningen har i avgivet utlåtande över kommitténs förslag yttrat, att ämbetsverket under viss förutsättning icke hade någonting att erinra mot de i förslaget 25 § införda bestämmelserna, såvitt de anginge från aktiv stat avgångna militära beställningshavare, men att det enligt ämbetsverkets uppfattning vid bestämmelsernas genomförande skulle bli tveksamt, huru det skulle förfaras rörande åtnjutande av de löner och pensioner, som utginge enligt reservstatsförordningen den 5 november 1915, respektive förordningen den 15 november 1912 angående arméns reserver av befäl och civilmilitär personal, samtidigt med pension enligt den civila tjänstepensionslagen. Det syntes arméförvaltningen därför nödvändigt, att till förslaget gjordes erforderliga tillägg i nu angivna hänseenden, och föreslog ämbetsverket ett stadgande därom, att såsom i paragrafen omnämnd lön eller pension för statstjänst, å vilken lagen icke äger tillämpning, ej skulle anses lön och pension enligt nyssnämnda bägge förordningar.

Pensionskommittén har i infortrat utlåtande över arméförvaltningens hemställan anført, att det i fråga om lön och pension enligt reservstatsförordningen ej syntes föreligga något skäl att frångå den i förevarande paragraf av lagförslaget från äldre pensionsförfattningar upptagna principen, att tjänstepension endast med viss inskränkning finge åtnjutas samtidigt med lön eller pension för annan statstjänst, varför kommittén avstyrkte, att arméförvaltningens framställning i nu förevarande hänseende föranledde till någon ändring i lagförslaget.

I fråga om pensionerna enligt reservbefälsförordningen anförde kommittén, att dessa visserligen utginge med jämförelsevis obetydliga belopp, men då de för närvarande »behandlades såsom pensioner för statstjänst», i det att såväl pensionstillägg som dyrtidstillägg utginge å dem, saknades det enligt kommitténs mening anledning att i civila tjänstepensionslagen stadga ett särskilt undantag i fråga om dessa pensioner.

Från kommitténs beslut hava tre av dess sju ledamöter anmält avvikande meningar och påyrkat, att såväl reservstatspension som pension enligt reservbefälsförordningarna undantoges från stadgandet i 25 § c) i förslaget till civil tjänstepensionslag. Nämnda tre kommittéledamöters reservationer återfinnas i det vid kommitténs sammanträde den 6 februari 1925 förda protokollet.

T. f. chefen för finansdepartementet har i sitt ovan berörda anförande till statsrådsprotokollet den 13 mars 1925 förklarar, att han i fråga om arméförvaltningens framställning att från de i 25 § intagna bestämmelserna undantaga sådan lön eller pension, som utgår enligt gällande förordning angående arméns reservstater eller enligt reservbefälsförordningen, vore ense med kommittémajoriteten därutinnan, att någon anledning icke syntes föreligga att frångå principen, att tjänstepension endast med viss inskränkning finge åtnjutas samtidigt med lön eller pension från annan statstjänst, varför han alltså icke kunde förorda arméförvaltningens förslag.

Bestämmelserna i lagförslagets 25 § grunda sig på den från äldre pensionsförfattningar upptagna principen, att tjänstepension endast med viss inskränkning får åtnjutas samtidigt med lön eller pension från annan *statstjänst*. Pensionskommittén har i sitt utlåtande över arméförvaltningens förberörda hemställan, i vad den avser pensionerna enligt *reservstatsförordningen*, yttrat, att kommittén icke kunde finna någon sådan artskillnad föreligga i fråga om förening av civil tjänst och tjänst å reservstat å ena sidan och av militär tjänst och gymnastiklärarbefattning å andra sidan, att vid sammanslagning av pensioner och löner för nämnda tjänster pensionen för den civila tjänsten i förra fallet borde behandlas på annat sätt än pensionen för den militära tjänsten i det senare fallet. Kommittén har alltså till stöd för sitt avstyrkande av arméförvaltningens förslag i denna del åberopat reservstatsbefattningarnas egenskap av statstjänst. Till stöd för sitt avstyrkande av förslaget i fråga om pensionerna enligt *reservbefälsförordningen* har kommittén, såsom ovan framhållits, åberopat, att dessa pensioner för närvarande »behandlades såsom pensioner för statstjänst», i det att såväl pensionstillägg som dyrtidstillägg utginge å dem. Kommittémajoriteten har sålunda icke gjort gällande, att anställningen såsom reservbefäl är att betrakta såsom statstjänst i den mening, som avses i 25 § av ifrågavarande lagförslag.

Kommittén har framhållit, att bestämmelserna i lagförslagets 25 § motsvara föreskrifterna i 16 § av 1907 års pensionslag och 29 § av kommunikationsverkens pensionslag. Lagförslagets text ansluter sig i nu förevarande hänseende närmast till lydelsen i det förra av nyssnämnda bägge lagrum, där det talas om förbud mot förening av pension för tjänst, som i ifrågavarande lag avses, med lön eller pension för annan sådan tjänst eller »annan statstjänst». Med det citerade uttrycket synes vara avsedd en fast anställning, varmed är förenad rätt till lön eller arvode. Denna uppfattning torde bekräftas av den lydelse, som motsvarande stadgande erhållit i kommunikationsverkens pensionslag, där i stället för uttrycket »annan statstjänst» förekommer uttrycket »annan ordinarie statstjänst». Att intetdera av dessa uttryck — allra minst det sistnämnda — kan syfta på anställning såsom reservbefäl, synes uppenbart. Såvitt jag har mig bekant har heller icke tidigare ifrågasatts en sådan tolkning av berörda bestämmelser i ifrågavarande bägge pensionslagar, att pensioner enligt desamma skulle minskas vid förening med pension enligt reservbefälsförordningen, och att frågan därom nu över huvud kommit på tal torde bero på arméförvaltningens förenämnda hemställan. Därest motsvarande bestämmelser i det nu föreliggande lagförslaget även skola gälla reservbefäls pensionerna, skulle lagförslaget sålunda i denna del, såvitt jag kan finna, innebära en ändring i fråga om tillämpningen av den till grund för bestämmelserna liggande principen. Mot en sådan ändring tala emellertid många skäl.

Till en början må sålunda påpekas, att de till reservofficerarna efter uppnådda 55 års ålder utgående pensionerna enligt såväl förenämnda reservbefälsförordningen den 15 november 1912 som den för viss äldre personal ännu gällande förordningen den 30 december 1898 (nr 138) angående ersättning

åt personal, tillhörande arméns reserver, näppeligen äro att anse såsom pensioner i samma mening, som de enligt 1907 års pensionslag och kommunikationsverkens pensionslag samt framdeles enligt den nu föreslagna civila tjänstepensionslagen utgående pensionerna. Pensionerna enligt nyssnämnda pensionslagar äro nämligen avsedda att utgöra vederbörande tjänstemans åtminstone huvudsakliga levebröd efter hans avgång från tjänsten. Att den förhållandevis blygsamma reservofficerspensionen icke är avsedd att tjäna detta ändamål torde få anses ligga i öppen dag. En reservofficer innehar, såsom ovan framhållits, i denna sin egenskap ingen sådan statstjänst, för vilken fast avlöning utgår. Hans anställning såsom reservofficer är att likna vid en frivilligt åtagen utsträckt värnpliktstjänstgöring, avsedd att bibringa honom kompetens att vid ofred fylla en befälspost inom krigsorganisationen. Redan hans fredstjänstgöring är av denna anledning av betydligt längre omfattning än den fredstjänstgöring, som enligt värnpliktslagen åligger en värnpliktig. Därtill kommer, att, under det att tjänstgöringsskyldigheten för en värnpliktig enligt värnpliktslagen upphör med utgången av det kalenderår, under vilket han uppnår 42 års ålder, en reservofficer intill fyllda 65 år är skyldig att tjänstgöra i krig och då värnpliktiga eljest inkallas för rikets försvar ävensom vid sådan övning, som till utrönande av härens krigsberedskap eller för utbildning av beväringens andra uppbåd eller av landstormen kan bliva anbefalld. För sin fredstjänstgöring erhåller en reservofficer avlöning enligt härför gällande författningsföreskrifter. Den pension åter, som reservbefälsförordningen tillförsäkrar honom, är närmast att anse såsom ersättning för den frivilligt åtagna till 65 års ålder utsträckta, nyss omnämnda tjänstgöringsskyldigheten.

Till belysande av skillnaden mellan de enligt meranämnda pensionslagar utgående pensionerna och de enligt reservbefälsförordningen utgående må vidare anföras, att ordinarie innehavare av tjänst, å vilken någon av ifrågasvarande pensionslagar äger tillämpning, är befriad från avgiftsplikt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, under det att en reservofficer i denna sin egenskap icke är undantagen från sådan avgiftsplikt.

Än vidare torde böra påpekas, hurusom i innevarande års försvarsproposition föreslagits rätt för en reservofficer att i stället för reservbefälspensionen erhålla ett mot densammas kapitaliserade värde svarande belopp. Detta förslag torde ytterligare framhäva nämnda pensions i det föregående antagna särställning.

I detta sammanhang må ytterligare anföras, att enligt de författningar, som utfärdades i samband med reservofficersinstitutionens införande såväl vid marinen (Sv. Ffs. år 1887 nr 46) som vid armén (Sv. Ffs. år 1893 nr 50), reservofficerarnas pensionering endast indirekt ombesörjdes av statsverket. Enligt nyssnämnda författningar skulle nämligen reservofficer, som uppfyllde stadgade fordringar, erhålla *livränta*. För beredande av sådan verkställde staten hos privat försäkringsanstalt viss till beloppet fastställd kapitalinsättning. För arméns vidkommande ordnades livräntefrågan så, att vederbörande reservofficer från och med ingången av det 56:e levnadsåret er-

höll en till 285 kronor fixerad livränta. Beträffande marinen ordnades däremot livräntefrågan under sådana former, att livräntans storlek icke fixerades utan gjordes beroende av räntefotens och dödlighetens växlingar. Dessa bägge faktorer utvecklade sig emellertid hastigt i för livräntetagarna ogynnsam riktning, så att det mot kapitalinsättningen svarande livräntebeloppet, vilket år 1887 beräknades till 300 kronor, år 1895 beräknades till endast 187 kronor 25 öre.

I propositionen till 1897 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t i syfte att genom ökade kapitalinsättningar bereda flottans reservofficerare livränta till det år 1887 beräknade beloppet, en höjning av dåvarande femte huvudtitelns anslag till pensionering av reservbefäl. Propositionen vann emellertid icke riksdagens bifall, huvudsakligen emedan riksdagen ifrågasatte, huruvida det icke skulle vara både enklare och billigare, om statsverket självt övertog pensioneringen av reservbefälet, i vilket avseende riksdagen ansåg att utredning borde äga rum och att denna utredning borde omfatta jämväl motsvarande förhållanden inom armén.

Sedan cheferna för lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen i samråd låtit verkställa den av riksdagen begärda utredningen, föreslog Kungl. Maj:t 1898 års riksdag, att det för det dåvarande stadgade sättet för beredande av livränta åt reservofficerare icke måtte tillämpas i avseende å de reservofficerare, som därefter antoges, utan att dessa i stället skulle tillförsäkras rätt att komma i åtnjutande av pension från statsverket. Ifrågavarande framställning blev av riksdagen bifallen.

Därest reservofficerarnas pensionering fortfarande hade varit ordnad i enlighet med 1893 års bestämmelser, skulle den till dem utgående livräntan icke kunnat föranleda någon minskning av samtidigt uppburen pension enligt civila pensionslagen, kommunikationsverkens pensionslag eller den föreslagna civila tjänstepensionslagen. Det kan icke gärna hava varit vare sig Kungl. Maj:ts eller riksdagens mening, att den år 1898 beslutade omläggningen av pensioneringsförhållandena skulle försätta reservofficerarna i en ogynnsammare ställning än tillförne.

Det har i det föregående uttalats den uppfattningen, att anställningen såsom reservbefäl icke är att anse såsom »annan statstjänst» i den mening som avses i här berörda pensionsföreskrifter, samt att reservbefälspensionen sålunda icke faller under tillämpningen av den för ifrågavarande pensionsföreskrifter grundläggande principen. Därest denna uppfattning icke skulle vinna beaktande, och det alltså skulle anses, att principen är tillämplig även å denna pension, håller jag emellertid före att även om principen såsom allmän regel må anses välgrundad, den likväl icke bör vinna tillämpning i sådana fall, där den skulle leda till motarbetande av statens egna intressen. I sådana fall bör tvärtom undantag från principens tillämpning äga rum. Och ett sådant undantagsfall torde just reservofficerspensionen få anses vara.

Det måste nämligen anses vara inkonsekvent, att staten å ena sidan vidtager åtgärder i syfte att underlätta erhållandet och bibehållandet av tillräckligt talrik och tillräckligt väl utbildad reservpersonal, men samtidigt å

andra sidan genom restriktiva bestämmelser av nu ifrågavarande art direkt motverkar detta syfte. Ty därest dessa restriktiva bestämmelser i fråga om förening av olika pensioner skola gälla även för pensioner enligt reservbefälsförordningen, finnes det blott ringa anledning för en reservofficer, som vunnit civil ordinarie statstjänst av högre lönegrad än nuvarande B. 13, att kvarstå såsom reservofficer. I fråga om sådana reservbefäl, som i det civila livet äro anställda i enskild tjänst, torde anställningsförhållandena ofta lägga oöverstigliga hinder i vägen för ett kvarstående å reservbefälsbanan, staten må nu bjuda dem aldrig så goda förmåner. I de fall, då staten är reservbefälets arbetsgivare även i hans civila yrke, föreligger det däremot betydligt större möjligheter för staten att genom beredande av lämpliga förmåner förmå vederbörande att kvarbliva å reservbefälsbanan. Det synes då vara mindre välbetänt, om staten, i stället för att tillvarataga dessa möjligheter, skulle beröva i civil statstjänst anställda reservbefäl en av de förmåner, som tillförsäkras deras privatanställda kamrater, och därtill den förmån, som säkerligen ur reservbefälets egen synpunkt är den för dem mest värdefulla. Denna fråga har kanske den största betydelse med hänsyn till rekryteringen av reservbefäl. Den av t. f. finansministern förordade anordningen skulle innebära att för dem, som ämna inträda i civil statstjänst, reservofficersanställningen förlorade sitt från ekonomisk synpunkt väsentligaste intresse.

Därest det skulle anses att pensionerna enligt reservbefälsförordningen den 15 november 1912 (nr 413), respektive förordningen den 30 december 1898 (nr 138) angående ersättning åt personal tillhörande arméns reserver, icke utan vidare kunna anses undantagna från tillämpningen av bestämmelserna i 25 § c) i föreliggande förslag till civil tjänstepensionslag, torde bestämmelserna böra erhålla en sådan omredigering, att däri stadgas att reservbefäls pension enligt förenämnda bägge författningar icke skall anses såsom sådan i § 25 c) omnämnd pension för statstjänst, å vilken lagen icke äger tillämpning. Det närmare övervägandet av de åtgärder, som erfordras för vinnande av här avsedda syftemål, torde liksom formuleringen av eventuellt erforderliga lagbestämmelser ankomma på vederbörande utskott.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer jag,

att riksdagen, för den händelse Kungl. Maj:ts proposition nr 153 i huvudsak vinner riksdagens bifall, måtte företaga sådan ändring av det i propositionen ingående förslaget till civil tjänstepensionslag, att den enligt denna lag utgående tjänstepension icke må underkastas minskning på grund av samtidigt utgående reservbefäls pension.

Stockholm den 15 april 1925.

Martin Fehr.